

Sygn. akt I ACa 1832/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 marca 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Katarzyna Polańska-Farion

Sędziowie: SA Joanna Wiśniewska-Sadowska (spr.)

SO del. Małgorzata Sławińska

Protokolant: sekr. sądowy Sławomir Mzyk

po rozpoznaniu w dniu 14 marca 2019 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa S. A. z siedzibą w S. (Bułgaria)

przeciwko W. P. (1) i M. P.

o ustalenie nieważności umowy

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 2 października 2017 r., sygn. akt XXIV C 1036/16

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a) **w punkcie pierwszym ustala, że umowa o częściowy podział majątku wspólnego oraz umowa darowizny ogółu praw i obowiązków komandytariusza zawarta w dniu 3 marca 2016 roku pomiędzy W. P. (1) i M. P. w formie aktu notarialnego repertorium (...) przed notariuszem M. D. prowadzącą kancelarię notarialną w W. przy ul. (...) w części dotyczącej dokonania częściowego podziału majątku wspólnego w ten sposób, że M. P. miałyby nabyć stanowiący odrębną własność lokal mieszkalny nr (...) o powierzchni 143,20 m⁽²⁾, znajdujący się w budynku położonym w K., przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy w Piasecznie, IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o nr KW (...), jest nieważna;**

b) **w punkcie drugim zasądza od W. P. (1) i M. P. na rzecz S. A. z siedzibą w S. (Bułgaria) kwotę 52.517 zł (pięćdziesiąt dwa tysiące pięćset siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania;**

I. zasądza od W. P. (1) i M. P. na rzecz S. A. z siedzibą w S. (Bułgaria) kwotę 49.800 zł (czterdzieści dziewięć tysięcy osiemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania w instancji odwoławczej.

Małgorzata Sławińska Katarzyna Polańska-Farion Joanna Wiśniewska-Sadowska

Sygn. akt I ACa 1832/17

UZASADNIENIE

S. A. z siedzibą w S. wniosła o ustalenie nieważności umowy o częściowy podział majątku wspólnego oraz umowy darowizny ogółu praw i obowiązków komandytariusza zawartej w dniu 3 marca 2016 r. pomiędzy W. P. (1) i M. P. w formie aktu notarialnego o numerze rep. (...). Wniosła ponadto o zasądzenie kosztów postępowania.

Pozwani wnieśli o oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów procesu.

Wyrokiem z dnia 2 października 2017 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo i zasądził od S. A. z siedzibą w S. (Bułgaria) na rzecz W. P. (1) i M. P. kwotę 10.817 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego..

Powyższy wyrok zapadł po dokonaniu przez sąd okręgowy następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych:

W. i M. P. pozostają w związku małżeńskim.

Postanowieniem z dnia 25 lutego 2016 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie w sprawie z powództwa S. A. w S. (Bułgaria) przeciwko m.in. W. P. (1), rozpoznając zażalenie powódki na postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 29 października 2015 r. w sprawie o sygn. akt XVI GC 1054/15, udzielił zabezpieczenia roszczenia o zapłatę kwoty 3.001.183,76 EUR oraz kwoty 75.000 USD poprzez obciążenie hipoteką przymusową na rzecz spółki nieruchomości należącej do W. P. (1) w postaci lokalu mieszkalnego o powierzchni 143,20 m², znajdującego się w budynku położonym w K., przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy w Piasecznie, IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o nr KW (...) do kwoty 2.300.000 zł. W dniu 8 stycznia 2016 r. pozwani wnieśli odpowiedź na przedmiotowe zażalenie.

M. i W. P. (2) w dniu 3 marca 2016 r. zawarli umowę o częściowy podział majątku wspólnego, na podstawie której dokonali częściowego podziału ich majątku wspólnego w ten sposób, że M. P. nabyła stanowiący odrębną nieruchomość lokal mieszkalny o powierzchni 143,20 m², znajdujący się w budynku położonym w K. przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy w Piasecznie, IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o nr KW (...), a W. P. (1) nabył motorower.

Następnie pozwana w dniu 6 kwietnia 2016 r. na podstawie wniosku z dnia 4 marca 2016 r. została wpisana w księdze wieczystej prowadzonej dla powyższej nieruchomości jako jedyny jej właściciel.

W dniu 1 kwietnia 2016 r. powodowa spółka wniosła do Sądu Rejonowego w Piasecznie o dokonanie wpisu hipoteki przymusowej do kwoty 2.300.000 zł na jej rzecz z tytułu zabezpieczenia roszczenia o zapłatę kwoty 3.001.183,76 EUR oraz zapłatę kwoty 75.000 USD z odsetkami ustawowymi, dołączając do wniosku postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 lutego 2016 r.

Postanowieniem z dnia 3 czerwca 2016 r. referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w Piasecznie oddalił ten wniosek z uwagi na wpisanie nowego właściciela w księdze wieczystej. Na skutek skargi na powyższe orzeczenie Sąd Rejonowy w Piasecznie postanowieniem z dnia 17 sierpnia 2016 r. oddalił wniosek.

Postanowieniem z dnia 19 sierpnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Warszawie w sprawie o sygn. akt XVI GC 1054/15 udzielił dodatkowego zabezpieczenia roszczenia powódki w stosunku do W. P. (1) poprzez: zajęcie ogółu praw i obowiązków komandytariusza spółki (...) sp. z o.o. sp. k. z siedzibą w P., zajęcie motoroweru, zajęcie wierzytelności z rachunków bankowych należących do pozwanego oraz zajęcie ruchomości, w tym środków pieniężnych należących do pozwanego.

W toku postępowania w sprawie wykonania dodatkowego zabezpieczenia komornik sądowy zajął ogół praw i obowiązków komandytariusza W. P. (1) w spółce (...) sp. z o.o. sp.k., których wartość określono na kwotę 50.000 zł, natomiast na zajętych rachunkach bankowych dłużnika stwierdzono brak środków finansowych. Ponadto zajęto ruchomości należące do dłużnika o wartości kilkunastu tysięcy złotych.

Postanowieniem z dnia 14 września 2016 r. w sprawie sygn. akt I Co 1630/16 Sąd Rejonowy w Piasecznie oddalił wniosek powódki o zabezpieczenie przyszłego roszczenia o usunięcie niezgodności stanu prawnego ujawnionego w

księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym z uwagi na brak legitymacji czynnej po stronie S. A. bowiem nie jest to podmiot, którego prawo nie jest wpisane do księgi, a którego wpisanie się domaga.

Nieruchomość w postaci lokalu mieszkalnego położonego w K. przy ul. (...) obciążona jest hipoteką umowną na rzecz Banku (...) S.A. i Zakładu (...) do kwoty około 2.000.000 zł. Aneks do umowy kredytowej w tym zakresie podpisany został pomiędzy bankiem i pozwanym w dniu 26 lutego 2016 r.

Nieprawomocnym wyrokiem nakazowym z dnia 7 września 2017 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie w sprawie o sygn. akt IV K 380/17 uznał W. P. (1) za winnego tego, że w dniu 3 marca 2016 r. w kancelarii notarialnej w W. przy ul. (...) udaremnił on zaspokojenie swojego wierzyciela S. A. poprzez zbycie w drodze umowy o częściowy podział majątku wspólnego oraz umowy darowizny ogółu praw i obowiązków komandytariusza zawartej pomiędzy W. P. (1) i M. P. lokalu mieszkalnego nr (...), znajdującego się w budynku położonym w K., przy ul. (...), w celu udaremnienia wykonania prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 lutego 2016 r. o udzielenie zabezpieczenia na rzecz S. A., tj. za czyn stanowiący przestępstwo z art. 300 § 2 k.k. i wymierzył mu karę grzywny.

Przy powyższych ustaleniach faktycznych sąd okręgowy uznał powództwo za niezasadne. Sąd uznał, że powódka posiada interes prawny w ustaleniu nieważności przedmiotowej umowy. Wskazał, że powództwo oparte na art. 189 k.p.c. służy udzieleniu ochrony prawnej w procesie - przez ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego - osobie, która ma interes prawny w jej uzyskaniu, bowiem podstawą wpisu w księdze wieczystej usuwającego niezgodność może być wyrok ustalający nieważność umowy na podstawie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 58 k.c., na podstawie której dokonano wpisu nowego właściciela nieruchomości. Uwzględnienie wniosku o wpis w księdze wieczystej, opartego na podstawie orzeczenia ustalającego nieważność umowy, powoduje bowiem przywrócenie wpisu prawa własności osoby wcześniej ujawnionej jako właściciel tej nieruchomości. Wyrok sądu stwierdzający nieważność umowy, na podstawie której ujawniono w księdze wieczystej prawo własności nieruchomości, może stanowić podstawę wpisu potrzebnego do usunięcia niezgodności między treścią księgi wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości, jeżeli w chwili rozpoznawania wniosku o wpis (wykreślenie dotychczasowego wpisu) rzeczywisty stan prawny nieruchomości jest zgodny ze stanem wynikającym z wpisu dokonanego przed zawarciem tej umowy.

Odnosząc się do podnoszonego przez powódkę zarzutu nieważności umowy, z uwagi na zawarcie jej w celu obejścia ustawy, sąd wskazał, że powodowa spółka nie wskazała żadnego konkretnego zakazu ani nakazu ustawowego, do którego obejścia miało dojść na skutek czynności prawnej pozwanych. Zdaniem sądu rozporządzenie majątkiem na zasadzie podziału majątku wspólnego małżonków jest co do istoty rozporządzeniem nie tylko powszechnym, ale opartym i uregulowanym w przepisach prawa.

W ocenie sądu okręgowego w niniejszej sprawie powódka wykazała, że zawarcie tej czynności przez pozwanych miało niewątpliwie związek z wydanym postanowieniem zabezpieczającym roszczenie powódki o zapłatę. Pozwani nie tylko mieli pełną świadomość, że działają z pokrzywdzeniem wierzyciela, ale taki był właśnie cel podejmowanych przez nich czynności, dążyli do uniemożliwienia wykonania tego orzeczenia. Przyznanie tych okoliczności nie zmienia jednak – zdaniem sądu okręgowego - oceny zarzutów co do nieważności bezwzględnej umowy. Sąd podkreślił, że czynność uniemożliwiająca wykonanie uprawnienia wynikającego z postanowienia sądu nie dąży do obejścia ustawy, orzeczenie sądu nie stanowi bowiem prawa powszechnie obowiązującego.

Sąd okręgowy stwierdził ponadto, że powódka nie wskazała żadnych szczególnych okoliczności, które uzasadniałyby stwierdzenie nieważności umowy o podział majątku wspólnego jako sprzecznej z zasadami współżycia społecznego. Umowa o podział majątku wspólnego małżonków stanowi typową czynność prawną zawartą w ramach swobody umów w obrocie gospodarczym. Zdaniem sądu zawarcie przedmiotowej umowy mogło co najwyżej doprowadzić do pokrzywdzenia wierzyciela, co może uzasadniać powództwo na podstawie art. 527 k.c. Samo pokrzywdzenie wierzyciela nie uzasadnia natomiast nieważności bezwzględnej, gdyż brak w niniejszej sprawie innych szczególnych okoliczności. Takiej okoliczności nie stanowi zdaniem sądu niemożność wykonania tytułu wykonawczego, jakim

jest orzeczenie sądu w przedmiocie zabezpieczenia. Czynności prawne dokonane z pokrzywdzeniem wierzycieli są zwykle dokonywane w sytuacji, gdy wierzytelność wynika z tytułu wykonawczego stanowiącego orzeczenie sądu, zaś przeniesienie składnika majątkowego w drodze takiej czynności czyni bezskuteczną egzekucję, a co za tym idzie orzeczenie sądu nie może zostać wykonane, nie oznacza to jednak, że czynność taka jest bezwzględnie nieważna.

Sąd okręgowy nie podzielił również stanowiska powódki w zakresie wzajemnych relacji pomiędzy dyspozycją art. 58 k.c. a treścią art. 300 k.k. Okoliczność, że zawarcie przedmiotowej umowy stanowiło przestępstwo określone w art. 300 § 2 k.k., w ocenie sądu nie oznacza automatycznie nieważności tej czynności prawnej. Sąd wskazał, że wyrok nakazowy z dnia 7 września 2017 r. nie jest prawomocny, a tylko prawomocny wyrok skazujący wiąże sąd (art. 11 k.p.c.). Ponadto przepis prawa karnego określony w art. 300 § 2 k.k. zakazuje pod groźbą kary dokonywania czynności prawnych w celu pokrzywdzenia wierzyciela. Celem tego przepisu jest ochrona interesów wierzycieli oraz obrotu gospodarczego poprzez wymierzenie określonych sankcji karnych osobom, które dopuściły się czynu zabronionego, jednak nie powoduje to sankcji cywilnoprawnych w postaci nieważności umowy, gdyż prawo cywilne przewiduje w sytuacji pokrzywdzenia wierzyciela odrębną sankcję w postaci uznania bezskuteczności takich czynności w drodze actio pauliana na drodze procesu cywilnego (art. 527 k.c.).

Sąd okręgowy przyjął zatem, że kwestionowane umowy godzą jedynie w interesy wierzycieli pozwanego, a nie w porządek prawny kształtowany przez ustawy i zasady współżycia społecznego, stąd odpowiednią sankcją dla takiej czynności prawnej jest uznanie jej za bezskuteczną w stosunku do konkretnego wierzyciela, a nie nieważną bezwzględnie. Uznania takiej umowy za bezwzględnie nieważną z uwagi na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego wymaga wykazania innych szczególnych okoliczności wykraczających poza zachowanie określone w art. 527 k.c.

Sąd zgodził się ze stanowiskiem pozwanym, że uznanie za nieważną przedmiotowej umowy będzie stanowiło zbyt daleko idącą ingerencję sądu w ich małżeńskie stosunki majątkowe.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.

Powód zaskarżył apelacją wyrok sądu okręgowego w całości, zarzucając mu:

naruszenie prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c., art. 233 § 2 k.p.c., art. 328 § 1 i 3 k.p.c. oraz naruszenie prawa materialnego, tj. art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 300 § 2 k.k. W konkluzji powód wniósł o zmianę wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów procesu za obie instancje, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi okręgowemu, z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za obie instancje.

Rozpoznając sprawę w granicach zaskarżenia Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja była zasadna, choć nie wszystkie podniesione w niej zarzuty zasługiwały na uwzględnienie.

W ocenie sądu odwoławczego nie zasługują na uwzględnienie zarzuty naruszenia prawa procesowego, a wśród nich zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Kwestionowane uzasadnienie odpowiada standardom wynikającym z tego przepisu, nie można zatem uznać, że zaskarżony wyrok nie poddaje się kontroli odwoławczej, zwłaszcza, iż sąd drugiej instancji jako sąd nie tylko odwoławczy, lecz także merytoryczny, nie może poprzestać na zbadaniu zarzutów apelacyjnych, lecz powinien poczynić własne ustalenia i samodzielnie ocenić je z punktu widzenia prawa materialnego. Zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. może być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych okolicznościach, w których treść uzasadnienia orzeczenia sądu I instancji uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia lub w przypadku zastosowania prawa materialnego do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego. Zgodnie z utrwalonym w orzecznictwie poglądem art. 328 § 2 k.p.c. określa jedynie wymagania konstrukcyjne uzasadnienia orzeczenia. Nie stanowi on natomiast właściwej płaszczyzny do krytyki trafności przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku ustaleń faktycznych, ani ich oceny prawnej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2008 r., III CSK 383/07).

Sąd apelacyjny nie znalazł także podstaw do uwzględnienia zarzutu naruszenia art. 233 §1 k.p.c. Poczynione przez sąd okręgowy ustalenia faktyczne były co do zasady bezsporne między stronami, a podnoszone w apelacji zarzuty dotyczyły nie tyle wadliwości poczynionych przez sąd ustaleń faktycznych, ile odmiennej niż zaprezentowała to strona powodowa oceny prawnej. W takiej sytuacji zarzuty apelacyjne powinny odwoływać się do naruszenia przepisów prawa materialnego, a nie przepisów procesowych. Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie poglądem zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. wymaga bowiem wykazania, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, jedynie takie uchybienia mogą bowiem być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonania swobodnej oceny dowodów. Samo przekonanie strony o innej, niż dokonanej przez sąd ocenie poszczególnych dowodów jest niewystarczające. Skarżący powinien zatem wykazać, że sąd pierwszej instancji rażąco naruszył ustanowione w art. 233 § 1 k.p.c. zasady oceny wiarygodności i mocy dowodów, a także, że naruszenie to mogło mieć wpływ na wynik sprawy. Natomiast podniesione w apelacji powódki argumenty wskazują, że kwestionowała ona nie tyle ocenę poszczególnych dowodów, ile dokonaną przez sąd okręgowy ocenę prawną dochodzonego pozwem roszczenia.

Sąd apelacyjny podziela ustalenia faktyczne sądu okręgowego. Wymagają one jednak istotnego uzupełnienia, bowiem w toku postępowania apelacyjnego uprawomocnił się wyrok nakazowy z dnia 7 września 2017 r. wydany przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie (sygn. akt IV K 380/17), w którym W. P. (1) został uznany za winnego tego, że w dniu 3 marca 2016 r. w kancelarii notarialnej w W. przy ul. (...) udaremnił zaspokojenie swojego wierzyciela S. A. poprzez zbycie w drodze umowy o częściowy podział majątku wspólnego oraz umowy darowizny ogółu praw i obowiązków komandytariusza zawartej pomiędzy W. P. (1) i M. P. lokalu mieszkalnego nr (...), znajdującego się w budynku położonym w K., przy ul. (...), w celu udaremnienia wykonania prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 lutego 2016 r. o udzielenie zabezpieczenia na rzecz S. A., tj. za czyn stanowiący przestępstwo z art. 300 § 2 k.k. i wymierzył mu karę grzywny. Fakt uprawomocnienia wyroku został przyznany przez obie strony postępowania.

W takiej sytuacji zgodnie z art. 11 k.p.c. ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym, co w praktyce oznacza, że sąd związany jest ustaleniami faktycznymi co do popełnienia przestępstwa. Moc wiążąca wyroku karnego w postępowaniu cywilnym z art. 11 k.p.c. określona jest jako prejudycjalność w szerokim znaczeniu i dotyczy wypadków, gdy istnienie wyroku karnego nie jest wprawdzie konieczną przesłanką rozstrzygnięcia sprawy cywilnej, ale zawarte w wyroku karnym ustalenia faktyczne mogą mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia o cywilnoprawnych skutkach tych zdarzeń.

Ustalenie, że przeniesienie przez W. P. (1) w następstwie umowy o częściowy podział majątku wspólnego własności lokalu mieszkalnego w K. stanowiło przestępstwo z art. 300 § 2 k.k., wywarło dalekoidące skutki cywilnoprawne. Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą Sądu Najwyższego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2005 r., II CK 174/05) czynność prawna podjęta w celu przestępczym jest nieważna (art. 58 § 1 k.c.). Czynności cywilnoprawnych nie można bowiem wykorzystywać jako środka do osiągnięcia przestępczych celów. W podobnych okolicznościach faktycznych zapadł wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2008 r. (II CSK 102/08), w którym sądy uznały zawarte przez strony umowy za nieważne, gdyż zamiarem stron było wywołanie skutków prawnych ukierunkowanych na popełnienie przestępstwa przewidzianego w art. 302 § 1 k.k. Analogiczny pogląd wyrażono w wyroku z dnia 19 stycznia 2011 r. (V CSK 189/10), zgodnie z którym nieważna jest czynność prawna podjęta w celu popełnienia przestępstwa. Sąd Najwyższy stanowczo podkreślił, że „nie można udzielić ochrony cywilnoprawnej czynności prawnej, która wypełnia znamiona przestępstwa lub podjęta została w celu jego popełnienia. Prowadziłoby to nie tylko do niespójności systemu prawnego, lecz byłoby sprzeczne z jego podstawowymi założeniami aksjologicznymi. Niezależnie od tego trzeba stwierdzić, że znamiona niektórych przestępstw mogą stanowić także ustawowe przesłanki nieważności czynności prawnych, przewidziane w przepisach prawa cywilnego”. Przesądzenie nieważności czynności wypełniającej znamiona przestępstwa, czyni zbędnym badanie pozostałych podnoszonych wobec nich zarzutów (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 2012 r., III CSK 204/11).

Zgodzić się zatem należy ze skarżącym, że obie umowy, jako realizujące przestępstwo z art. 300 § 2 k.k. są sprzeczne z ustawą, a zatem nieważne zgodnie z art. 58 § 1 k.c. Podzielenie powyższego zarzuty czyni zbędnym odnoszenie się do pozostałych zarzutów apelacyjnych, a zwłaszcza niecelowe jest rozważanie, czy kwestionowane umowy są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Z powyższych względów sąd apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił w całości zaskarżony wyrok i ustalił, że umowa o częściowy podział majątku wspólnego oraz umowa darowizny ogółu praw i obowiązków komandytariusza zawarta w dniu 3 marca 2016 r. pomiędzy W. P. (1) i M. P. są nieważne.

O kosztach postępowania za obie instancje orzeczono na podstawie art.98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art.391 § 1 k.p.c. oraz art.108 § 1 k.p.c. Zważywszy, że apelacja strony pozwanej została w całości uwzględniona, co skutkowało uwzględnieniem powództwa w całości, pozwani zobowiązani zostali do zwrotu powodowej spółce poniesionych przez nią kosztów postępowania przed sądem okręgowym (na które składała się opłata od pozwu i koszty zastępstwa procesowego) oraz przed sądem apelacyjnym (na które składały się opłata od apelacji oraz koszty zastępstwa procesowego w drugiej instancji). Zgodnie bowiem z art.98 § 1 k.p.c. strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony, czyli koszty procesu. Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika strony powodowej ustalono na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie z dnia 22 października 2015 r.

Małgorzata Sławińska Katarzyna Polańska-Farion Joanna Wiśniewska-Sadowska